

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის განვითარების გამოცდილება ევროპის ქვეყნებში (ესპანეთის მაგალითზე)

დავით მამუკელაშვილი

სტუ დოქტორანტი, სსიპ მიწის მდგრადი მართვის და
მინათსარგებლობის მონიტორინგის
სააგენტოს მიზნობრივი პროექტების
სამმართველოს უფროსი

რეზიუმე

ნაშრომში წარმოდგენილია ესპანეთის გამოცდილება სასო-
ფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ეტაპობრივი განვითარების და
სამართლებრივი რეგულირების შესახებ, სადაც სახელმწიფოს
მხარდაჭერა უპირატესად ორიენტირებული იყო უშუალოდ სო-
ფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებლის დახმარებაზე და
სადაც საზოგადოებას და ხელისუფლებას ადექვატურად ქონდათ
გააზრებული ქვეყნის განვითარებაში კოოპერაციული სისტე-
მის განსაკუთრებული და შეუცვლელი მისია. აღწერილია, თუ რა
როლი შეასრულა კოოპერაციულმა პროცესებმა ესპანეთის ეკო-
ნომიკური გაძლიერებისა და დემოკრატიზაციის პროცესში.

ნაშრომში წარმოდგენილია კოოპერაციული სექტორის სახე-
ლმწიფო მხარდაჭერისა და რეგულირების საკითხები, რომელიც
მოიცავს საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფას და საგადასახა-
დო შეღავათებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისთვის.
გაანალიზებულია საფინანსო რესურსების მოზიდვასთან დაკა-
ვშირებული პრობლემები და კოოპერაციული აგროსაკრედიტო
სისტემის ფორმირებისათვის საჭირო ღონისძიებები.

საკვანძო სიტყვები: კოოპერაციული სისტემა, სამართლებ-
რივი რეგულაციები, კოოპერაციის სოციალური ფუნქცია, ფსე-
ვდო-კოოპერატივები, იერარქიული სტრუქტურა, საკრედიტო
კოოპერატივები.

პირითადი ტექსტი

კოოპერაციის განვითარება სახელმწიფო რეფორმების და გარდაქმნების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა. მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ კოოპერაცია უაღრესად დიდ როლს თამაშობს კრიზისების გადალახვის, სოციალური პრობლემების მოგვარების, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისა და ზოგადად ქვეყნის ეკონომიკის ქმედითუნარიანობის ამაღლების საკითხებში.

ევროპის წარმატებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებმა სახელმწიფო მხარდაჭერის პრიორიტეტულ მიმართულებად კოოპერაციულ საწყისებზე ფუნქციონირებადი ორგანიზაციების ხელშეწყობა მიიჩნიეს. ამიტომ ამ ქვეყნებში კოოპერაციის პროცესი ხშირ შემთხვევაში სახელმწიფოს მათხრობიზებელი როლითა და ხელშეწყობით წარიმართა. აღსანიშნავია, რომ ამ სახელმწიფოებში საზოგადოებას და ხელისუფლებას ადექვატურად ქონდათ გააზრებული ქვეყნის სოციალურ და ეკონომიკურ განვითარებაში კოოპერატივების უმნიშვნელოვანესი მისია.

კოოპერაციის შესახებ კანონმდებლობა ევროკავშირის წევრ სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა ფორმით გვხვდება. მაგალითად, ესპანეთსა და გერმანიაში არსებობს კოოპერატივების შესახებ კანონი, რომელიც ყველანაირი ფორმისა და დარგის კოოპერაციული გაერთიანების საქმიანობას არეგულირებს. სხვა ქვეყნებში კოოპერატივების მხარდამჭერი საკანონმდებლო დებულებები შესულია სამოქალაქო და კომერციულ (ბელგია), ან ე.წ. „სასოფლო“ კოდექსებში (საფრანგეთი). ბრიტანეთში კოოპერატივების სარეგულაციო მექანიზმები კორპორატიულ კანონმდებლობაში გვხვდება, ხოლო დანიაში კოოპერატივების შესახებ სპეციალურ კანონმდებლობა საერთოდ არ არსებობს. მეორე უკიდურესობას მიეკუთვნება იტალია და ესპანეთი, სადაც კოოპერატივების მხარდამჭერი დებულებები ამ ქვეყნების კონსტიტუციებშია ასახული. ზოგიერთ ქვეყანაში შექმნილია და ფუნქციონირებს კოოპერაციის სათათბირო საბჭო (ბელგია, საფრანგეთი), რომელიც სხვადასხვა რეკომენდაციას აწვდის მთავრობას.

მთლიანობაში შეიძლება ითქვას, რომ ბაზარზე ორიენტირებულ, დემოკრატიულ საზოგადოებებში კოოპერაციის მარეგულირებელი კანონმდებლობა კერძო მენარმეობასთან დაკავშირებული ფართო საკანონმდებლო ბაზის ნაწილია და იგი მაქსიმალურად მოწოდებულია, არ ჩაერიოს კოოპერატივების მმართველ და საორგანიზაციო ასპექტების დეტალურ რეგულირებაში და ამით ხელი შეუწყოს ამ ორგანიზაციების დამოუკიდებლობასა და ავტონომიურობას. ბოლო წლებში დასავლეთ ევროპაში კოოპერატივების შესახებ კანონმდებლობაში განხორციელებული ცვლილებები ნაკარნახევი იყო სურვილით, რომ კოოპერაციული ორგანიზაციებისთვის მიენიჭებინათ გარკვეული მოქნილობა, რათა ისინი გამკაცრებული კონკურენციის პირობებს მორგებოდნენ. თუმცა, ყოველივე ეს განხორციელდა დემოკრატიული კონტროლის კოოპერაციული პრინციპის განუხრელი დაცვით. მაგალითისთვის, საფრანგეთის კანონმდებლობით კოოპერატივებს საფონდო ბირჟებზე ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობის საშუალება მიეცათ, თუმცა მსხვილი კორპორატიული კაპიტალის ინტერვენციის თავიდან აცილების მიზნით, განისაზღვრა სამმართველო ხმების განაწილების გარკვეული კვოტები. ზოგიერთ კანონში კოოპერატივებს მიეცათ სხვა ბიზნეს ორგანიზაციებზე გარდაქმნისა და რეორგანიზების უფლება (მაგ., შვედეთში 1987 წ. გერმანიაში კი 1994 წელს).

კოოპერატივებს თავიანთი წესდების ჩარჩოებში გააჩნიათ მოქმედების სრული თავისუფლება. სახელმწიფო ორგანოებს არა აქვთ უფლება უშუალოდ ჩაერიონ კოოპერატივების ეკონომიკურ საქმიანობაში, მათი მმართველი ორგანოების ფორმირებასა და თანამდებობის პირების დანიშვნაში, ასევე არა აქვთ უფლება წარმომადგენელი ჰყავდეთ როგორც საერთო კრებაში, ასევე არჩევით ორგანოებში. კოოპერატივების საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირება დაიყვანება ძირითადად კონტროლსა და თვალყურის მიდევნებაზე, თუ რამდენად ზუსტად შეესაბამება მათი საქმიანობა კანონმდებლობასა და თავიანთ წესდებას.

რიგ განვითარებულ ქვეყნებში მკაფიოდ გამოისახება სახელმწიფო კოოპერატიული პოლიტიკის კონტურები, რომლის არსი, ევროკავშირის აგრარული პოლიტიკის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, ცნობილი ჰოლანდიელი ეკონომისტის ს. მალსხოლტის აზრით, განისაზღვრება იმით, რომ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაცივს არ უნდა მოვეპყროთ, როგორც სათბურის მცენარეს, მას მხოლოდ უნდა დავეხმაროთ დამკვიდრებაში, ხოლო წარმატებას ის საკუთარი ძალებით მიაღწევს.

ზემოქმედება, რომელსაც ევროკავშირი ერთიანი აგრარული პოლიტიკის გატარებით ახდენს ფერმერული კოოპერაციის განვითარებაზე, შეგვიძლია მივაკუთვნოთ სახელმწიფო კოოპერაციული პოლიტიკის ერთ-ერთ მიმართულებას. მისთვის დამახასიათებელია ზენაციონალური რეგულირების სპეციფიური ფორმა. კოოპერაციების მიერ ნებაყოფლობით, თავისუფალ და ხელშეკრულების საფუძველზე ორგანიზებული წარმოებული პროდუქციის დიდი ნაწილის შეგროვებას, გადამუშავებასა და რეალიზაციას მიეყვართ სახელმწიფო ორგანოების ფინანსური ჩარევის მნიშვნელოვან შემცირებამდე, რომლებიც სუსტად ორგანიზებული ბაზრების პირობებში იძულებული არიან შთანთქან ზედმეტად წარმოებული პროდუქცია, ბაზარზე ფასების შესანარჩუნებლად, ან დეფიციტის შემთხვევაში, განახორციელონ იმპორტი, ფასების ზრდის შესაჩერებლად. ევროკავშირის აგრარული რეალიზაციის პოლიტიკა კოოპერაციების ფუნქციონირებას ანიჭებს სასოფლო-სამეურნეო ბაზრის პრიორიტეტული მიმართულებების ორგანიზაციისა და დახვეწის მნიშვნელობას, რაც განაპირობებს ფერმერული კოოპერაციული მოძრაობის განვითარების მხარდაჭერისა და სტიმულირების პოლიტიკას.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დაარსებიდანვე მის შემადგენლობაში შედიოდა კოოპერაციის საკითხების შემსწავლელი ეკონომიკური საბჭო, რომელმაც მის პირველივე რეზოლუციებში - „მინის რეფორმა“ (1951წ) და „დაბალგანვითარებული ქვეყნების ეკონომიკური განვითარება“ (1954წ), კოოპერაციას მიანიჭა განსაკუთრებული როლი როგორც სოფლის მეურნეობის, ისე ქვეყნების მთლიანი ეკონომიკური სისტემის

განვითარების საკითხში. კოოპერაციის მხარდამჭერი სპეციალური კომისია არსებობს ევროპარლამენტშიც.

ევროკავშირის ქვეყნებში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ეფექტური სისტემის არსებობა ხანგრძლივი განვითარების უწყვეტ პროცესს უკავშირდება. ამ პროცესში სოციალურ-ეკონომიკური ფორმაციის კატაკლიზმურ ცვლილებებს პრაქტიკულად ადგილი არ ჰქონია, როგორც ეს აღმოსავლეთ ევროპის ან ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში მოხდა.

ესპანეთის კოოპერაციული სისტემის სამართლებრივ საფუძველს უპირველეს ყოვლისა წარმოადგენს ესპანეთის კონსტიტუციის (1978წ.) 129.2 მუხლი: „სახელმწიფო ორგანოებმა ეფექტურად უნდა დასახონ წარმოებაში მონაწილეობის სხვადასხვა ფორმები და ხელი შეუწყონ კოოპერატივების ჩამოყალიბებას არსებული კანონმდებლობის საფუძველზე“.

ესპანეთის კოოპერაციული სასოფლო-სამეურნეო სექტორის სტრატეგიული ხედვა და მისიაა: „სტიმული უნდა მიეცეთ კოოპერატივის მომგებიანი, კონკურენტუნარიანი, მაღალპროფესიონალური, დამატებითი ღირებულების შემქმნელი, მზარდი მასშტაბების ბიზნეს მოდელის შექმნას, რომელიც გახდება ესპანეთის სასოფლო-სამეურნეო სექტორის მდგრადობის გარანტი“.

(ესპანეთის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ასოციაცია)

ესპანეთში კოოპერატივი აღიარებულია როგორც „განსაკუთრებული“ საწარმო, რადგან კოოპერაციული სასოფლო-სამეურნეო სექტორი სოციალური ეკონომიკის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს, სადაც გადანყვეტილებათა მიღება და მოგების განაწილება, სხვა სამეწარმეო ფორმებისგან განსხვავებით, არ ხდება შენატანი კაპიტალის მიხედვით. კოოპერატივის ეთიკის საფუძველს წარმოადგენს პრინციპები, ღირებულებები, პასუხისმგებლობა და საქმიანობის სოციალური შედეგები. ეკონომიური მართვის ძირითადი პრინციპი - რენტაბელობა მისთვის წარმოადგენს მიზანს იმდენად, რამდენადაც ის იძლევა მისი წევრების ეკონომიური და სოციალური განვითარების საშუალებას.

ესპანეთში აგროსასურსათო კოოპერატივების რაოდენობა

მიმდინარე პერიოდში შეადგენს 3.380-ს, სადაც განევრიანებულია 1 მლნ-მდე ფერმერი; გრძელვადიანი და მოკლევადიანი კონტრაქტებით დასაქმებულია 96 ათასი ადამიანი; კოოპერატივების წლიური საქონელბრუნვა შეადგენს დაახლოებით 26 მრდ. ევროს, საიდანაც ექსპორტის მოცულობა შეადგენს 27%-ს. დღეს ესპანეთის მთლიანი საქონელბრუნვის 47% ხორციელდება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ, რომელთაგან 36% ახორციელებს ექსპორტს. ექსპორტის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი არის ერთი კოოპერატივიდან 1 მილიარდი ევრო.

ესპანეთის რეფორმების წარმატების მთავარი მიზეზს სოფლის მეურნეობაში კოოპერატივების განვითარება წარმოადგენს. აგროსასურსათო სექტორის პროდუქციის 60%-ს კოოპერატივები აწარმოებენ. ესპანეთი მთელ რიგ სფეროებში: ღვინო, ხილ-ბოსტნეული, ზეთის ხილის წარმოება და სხვა პირველ ადგილზეა ევროპაში. “სოფლის მეურნეობის საკრედიტო ბანკი”, რომლის აქტიური მოქმედების პერიოდი იყო 30 წელი, ფუნქციონირებდა მე-20 საუკუნის 50 - იანი წლებიდან 80 - იან წლებამდე. ამ პერიოდში არსებობდა სახელმწიფო საკონსულტაციო ცენტრები. 1978 წლიდან სახელმწიფო აღარ მართავდა ამ სფეროს. შეიქმნა კოოპერატივების ასოციაციები, საკრედიტო კოოპერატივები, კოოპერატივების საკრედიტო განყოფილებები. კოოპერატივებს გაუჩნდა საკუთარი ხმა მთავრობის და ქვეყნის წინაშე.

ევროკავშირის საერთო სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის ამოქმედების შემდეგ, ესპანეთმა დაიწყო სტანდარტების შემუშავება და სოფლის მეურნეობის დარგის სახელმწიფო დახმარების ხაზის შექმნა. აღნიშნული პროცესი შემდეგ სტრატეგიულ ღონისძიებებს მოიცავს:

- წარმოების დაგეგმვაზე ორიენტირებული ღონისძიებები;
- კვლევებსა და ექსპერიმენტალურ წარმოებაზე მიმართული აქტივობები;
- ტრენინგებსა და მრჩეველთა მომსახურებებზე მიმართული ღონისძიებები;
- გარემოსდაცვითი ღონისძიებები;

- სხვა ღონისძიებები, ქმედებები, ინვესტიციები და ხარჯების კონცეფციები.

ესპანეთში სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის მარეგულირებელი კანონმდებლობა და განვითარების სტრატეგიები არსებობს ცალკეული რეგიონების მიხედვით. მაგალითად, ვალენსიის რეგიონის სოფლის მეურნეობის, გარემოს, კლიმატის ცვლილებისა და სოფლის განვითარების დეპარტამენტმა გასული საუკუნის 80-იან წლებში შეიმუშავა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის და პოპულარიზაციის პოლიტიკა, რომელიც რამდენიმე ეტაპად განხორციელდა:

1. ვალენსიის აგრარული კოოპერატივების ინსტიტუტის (ICAV) ღონისძიებები (1984-1994);

2. კოოპერატივების მხარდაჭერა (ეტაპი I 1994-2004);

3. კოოპერატივების მხარდაჭერა (ეტაპი II 2004-2011);

4. მომარაგება და კოოპერატივების კონცენტრაციის (გამსხვილების) ღონისძიებები (2011-2015);

5. აგრარული პროდუქტების სანარმოები და მიწოდების კონცენტრაციის ღონისძიებები.

2015-2017).

ვალენსიის აგრარული კოოპერატივების ინსტიტუტის (ICAV) ფუნქციები (1984-1994):

- სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობა წარმოების, მარკეტინგის და სასოფლო-სამეურნეო დაკრედიტების კუთხით;

- სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის მნიშვნელოვანი ეკონომიკური და აგრარული კვლევების განხორციელება და კვლევების შედეგების გავრცელება კოოპერაციულ გაერთიანებებში;

- სპეციალიზირებული სასოფლო-სამეურნეო დარგობრივი განათლების უზრუნველყოფა და ფერმერებისა და გლეხებისათვის ტრენინგების ჩატარება კოოპერაციის საკითხებში;

- სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებში ესპანეთის და ვალენსიის მთავრობის აგრარული პოლიტიკის და სამოქმედო პროგრამების შესახებ ინფორმაციის გავრცელება;

- ნებისმიერი ღონისძიების განხორციელება ვალენსიის რეგიონში აგრარული კოოპერაციული ორგანიზაციების დასახმარებლად.

1995 წელს დამტკიცდა ვალენსიის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების „გენერალური გეგმა“ (1995-2000 წწ.). აღნიშნული გეგმის ძირითადი ამოცანები იყო:

- კოოპერაციული საწარმოების რესტრუქტურიზაცია, რათა მიეღოთ ისეთი საწარმოო და სადისტრიბუციო სტრუქტურები, რომელთა ეკონომიკური მასშტაბის ეტაპობრივი კონცენტრაციის გზით, გააუმჯობესებდნენ საკუთარ გავლენებს ბაზრის სეგმენტებზე. ასევე კოოპერატივებს შეეძენათ კოოპერაციული გაერთიანებები მომარაგებისა და ბაზრის სეგმენტებზე მაღალი კონცენტრაციის მისაღწევად;

- კოოპერაციული საწარმოების ხელშეწყობა იმ დარგებსა და საწარმოებში, სადაც კოოპერაციული საქმიანობა სუსტად იყო განვითარებული;

- კოოპერატივების ფინანსური სტრუქტურების გაძლიერება, განსაკუთრებით იმ კოოპერატივებში, რომელთაც ქონდათ საკრედიტო განყოფილებები;

- კოოპერატივების წევრების, მმართველი საბჭოების და მენეჯერებისთვის ტრენინგის სათანადო ღონის უზრუნველყოფა;

ჩარჩო ხელშეკრულებების საშუალებით, ისეთი აქტივობების განსახორციელებლად, როგორიცაა: ტრენინგი, რეკლამა, კოოპერატივებში სამუშაოს კოორდინირება და სხვა, ვალენსიის მთავრობიდან დახმარება მიიღო ვალენსიის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ფედერაციამ.

2015 წლის 16 მაისს, ვალენსიის სოფლის მეურნეობის, გარემოს დაცვის, კლიმატის ცვლილებისა და სოფლის განვითარების დეპარტამენტმა გამოსცა ბრძანება N15, რომლითაც განისაზღვრა სუბსიდიების გაცემის მარეგულირებელი ბაზა სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ინტეგრაციისათვის ვალენსიის რეგიონში.

აღნიშნული ბრძანების მიზანი იყო კვების ინდუსტრიაში და ვაჭრობის სფეროში კოოპერატივების პოზიციების გაძლიერე-

ბა, როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო ბაზრებზე, კოოპერატივების გამსხვილების და ინტეგრაციის პროცესის ხელშეწყობით.

ვალენსიის რეგიონში სამთავრობო დახმარების სპექტრი იყო საკმაოდ მრავალფეროვანი და მოიცავდა ყველა შესაბამის სფეროსა და ღონისძიებას: განვითარების გეგმების შემუშავება, საინვესტიციო ანალიზი, ბაზრის კვლევისა და მართვის სისტემები, მიწის იჯარა, ტრენინგი, კაპიტალიზაცია, კომერციალიზაცია, კონსოლიდაცია, საჭირო სპეციალისტების დაქირავება, დივერსიფიკაცია, ინტეგრაცია, ახალგაზრდების სწავლება და დასაქმება, ვალდებულებათა სტრუქტურირება, დაფინანსება, პროპაგანდა, ინფორმაციის გენერირება- გავრცელება, სტრუქტურული მოდერნიზაცია, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების კონვერსია ახალ სახეობებზე, ადაპტირება ახალი ტენდენციებზე და ტექნოლოგიებზე.

კოოპერატივების წევრების ცოდნის ამაღლების კუთხით კარგ მაგალითს წარმოადგენს ვალენსიის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ფედერაციის მიერ ATRIAS-ის (ინტეგრირებული მიდგომა სოფლის მეურნეობაში) ქსელის შექმნასთან დაკავშირებით განხორციელებული ღონისძიებები.

გასული საუკუნის 70-იან წლებში გარემოსდაცვითი მიდგომების შესახებ ცნობიერება საზოგადოებაში სულ უფრო წინ მიდიოდა და პესტიციდების და სასუქების არასწორი გამოყენების შედეგად მიღებული ზიანის შესახებ უფრო ფართო მასებისთვის გახდა ცნობილი. შესაბამისად, დადგა საჭიროება სოფლის მეურნეობის სფეროში პროფესიონალიზმის დონის ამაღლებისა, რომლის მიზანი იყო პროფესიონალი კადრების მომზადების სისტემის შექმნა, რომელიც ფერმერებს დაეხმარებოდა უსაფრთხო პროდუქციის წარმოებაში.

მაშინდელ პერიოდში ესპანეთში ფერმერული მეურნეობები ჯერ კიდევ არ იყვნენ მომგებიანი და არ ჰქონდათ შესაძლებლობა აენაზღაურებინათ ტრენინგების მომსახურებების საფასური. ამიტომ აღნიშნული სისტემის შექმნისთვის აუცილებელი იყო ადმინისტრაციის მხარდაჭერა.

1993 წელს, სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ გამოაქვეყნა პირველი განკარგულება ATRIAS-ის შესახებ, სადაც გამოკვეთილი იყო შემდეგი მიმართულებები:

- ინტეგრირებული კონტროლი ტექნოლოგიების და ფიტოსანიტარული პროდუქტების რაციონალური გამოყენებაზე;
- სპეციალიზირებული პერსონალის ტრენინგები და მიღებული ცოდნის პრაქტიკაში გადატანა;
- ფერმერების ჯგუფების წახალისება ინტეგრირებული ფიტოსანიტარული მიდგომის (ATRIAS) განხორციელებაში.

მინისტრის ბრძანებულების თანახმად ATRIAS-ის ფორმირება მინიმუმ 10 ადამიანს შეეძლო, მინიმალური ფართობი კი დარგის მიხედვით დგინდებოდა. უფრო მეტიც, მთავრობა ანაზღაურებდა მათ მიერ დაქირავებული ტექნიკური პერსონალის ხელფასს მთლიანად ან ნაწილობრივ, სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში.

სპეციალისტები, აღნიშნული გუნდის მთავარი საყრდენები გახდნენ, ისევე როგორც აგრო-სასურსათო სისტემისა, იმიტომ რომ ისინი პირველადი წარმოების სფეროს ბაზრებთან აკავშირებდნენ. რეგულაციები მუდმივად ვითარდება და შემდეგ კონტრიბუციას ცნობს: სასურსათო უსაფრთხოება, ხარისხი, მიკვლევადობა, ფიტოსანიტარული პროდუქციის მდგრადი გამოყენება და ა.შ.

მთავრობამ მხარი დაუჭირა ATRIAS-ს მოძრაობას ტრენინგებისთვის ნორმატიული ჩარჩოს დაწესებით, რომლის ფარგლებშიც მოხდა ტრენინგის აღიარება, რაც უმთავრესი იყო სპეციალისტისთვის, რათა გამხდარიყო ATRIAS-ის ლიდერი.

1989 წლიდან 2010 წლამდე, ვალენსიის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ფედერაციამ მარცვლეულის წარმოების ინტეგრირებული კურსის პროგრამის ფარგლებში 600-ზე მეტი სპეციალისტი გადაამზადა. 2010 წელს ფედერაციამ მოახდინა ონლაინ კურსის პრეზენტაცია, ხოლო 2016 წლისთვის გადამზადდა 197 პროფესიონალი.

ტრენინგი ვერ იქნებოდა წარმოდგენილი 1 საგნის შესწავლით, რადგან სპეციალისტმა უნდა მიიღოს მუდმივი და გა-

ნგრძობითი ტრენინგი, ისე რომ მას ქონდეს წვდომა უახლეს ტექნოლოგიებზე, პროდუქტებზე და სახეობებზე, რათა მან ეფექტიანად და მდგრადად შეძლოს მუშაობა. ამ მიზნის მისაღწევად შეიქმნა სპეციალისტების ქსელი, რომლებიც კოორდინირებულად მუშაობენ, შეუძლიათ ინოვაციების შესახებ ცოდნის გავრცელების კუთხით თანამშრომობა და ასევე იქნებიან მუდმივი გადამზადების პროცესის მონაწილეები.

ATRIAS-ის ქსელის დაფუძნების საშუალებით და სპეციალისტების ფუნდამენტური როლის მეშვეობით, შემდეგი მიღწევები გახდა ხელმისაწვდომი:

- პირველადი წარმოების ტექნიკით აღჭურვამ ბევრად გააუმჯობესა და გაზარდა ფერმების კომპეტენტურობა;
- სპეციალისტებმა სერიოზული წვლილი შეიტანეს ფერმერების გადამზადებაში;
- ქსელმა საფუძველი ჩაუყარა უსაფრთხო და მაღალი ხარისხის წარმოების მოდელის შექმნას, რაც საჭირო ინსტრუმენტია მოთხოვნილი ხარისხის სტანდარტების დასაკმაყოფილებლად ევროკავშირების რეგულაციებთან შესაბამისობაში;
- ფერმერებმა შესძლეს და თავი გაართვეს რეგულაციებს პესტიციდების პროდუქტების წარმოებიდან ამოღებასთან დაკავშირებით;
- მნიშვნელოვანდ შემცირდა დაბინძურება მცენარეთა დაცვის პროდუქტების და სასუქების გაურკვეველი გამოყენებით, რასაც მოყვა შემდგომი გაუმჯობესება გარემოს დაცვით და მომხმარებელთა ჯანდაცვის კუთხით;
- ფერმერების რაოდენობა, რომლებიც მონაწილეობენ ინტეგრირებულ წარმოებაში, ორგანული ფერმერული მეურნეობის სტანდარტების დაცვით, გაიზარდა. ამჟამად ვალენსიაში მსგავსი მიდგომით 32 000 ჰა მიწის ნაკვეთი მუშავდება.
- ATRIAS-ში შემავალი ფერმერები სარგებელს ნახულობდნენ ევროკავშირის ერთობლივი სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკისგან, რადგან ისინი აკმაყოფილებდნენ მოთხოვნილი ხარისხის სტანდარტების უმეტესობას. 2004-2010 წლებში ATRIAS-ში ჩართულმა ფერმერებმა ევროკავშირის სუბსიდიები მიიღეს 1

ჰექტარზე 150-დან 430€ -მდე, ფართობზე მოყვანილი მარცვ-
ლეულის სახეობების მიხედვით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Egon Cervera, Lorena Tudela, Anna Cano, Sandra Guzman - Capacity Building to the Agriculture Cooperatives Development Agency. Project Number: Europe Aid/136454/DH/SER/GE, June 2017;
2. ესპანეთის კონსტიტუცია (1978 წ.);
3. ესპანეთის კანონი „კოოპერაციული გაერთიანებების შესახებ“;
4. პ. კოლუაშვილი, დ. მამუკელაშვილი - სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის განვითარების საერთაშორისო გამოცდილება, III საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის კრებული, „გლობალიზაცია და ბიზნესის თანამედროვე გამოწვევები“, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბ. 2019, 24-25 მაისი.

REFERENCES:

1. Egon Cervera, Lorena Tudela, Anna Cano, Sandra Guzman - Capacity Building to the Agriculture Cooperatives Development Agency. Project Number: Europe Aid/136454/DH/SER/GE, June 2017;
2. Spanish Constitution (1978);
3. The Spanish Law on Cooperative Associations;
4. P. Koguashvili, D. Mamukelashvili - International Experience of Agricultural Cooperation Development, Proceedings of the III International Scientific Conference, “Globalization and Modern Business Exchanges” Georgian Technical University, Tbilisi. 2019, May 24-25.

**THE DEVELOPMENT EXPERIENCE OF AGRICULTURAL
COOPERATIVES IN THE EUROPEAN COUNTRIES
(on the example of Spain)**

David Mamukelashvili

Head of Target Projects of the
National Agency for Sustainable Land
Management and Land Use Monitoring

RESUME

The work deals with the experience of stage-by-stage development and legal regulation of agricultural cooperation in Spain. There the state support was mostly targeted to the assistance of a producer of agricultural products, and the society and the State adequately understood the special and indispensable mission of cooperation system in the country's development. The role of cooperation processes in the economic strengthening and democratization of Spain is described.

The work deals with the issues of state support and regulation of the cooperative sector, which encompasses the perfection of the regulatory framework and tax exemptions for agricultural cooperatives. In the article there is also analyzed the problems associated with the attraction of investments and the measures necessary for forming the cooperative agro credit system.

Key words: Cooperative system, legal regulations, social function, pseudo-cooperatives, hierarchical structure, credit cooperates.